

LBRIS

We know
books

MARCEL PROUST

•
*În căutarea
timpului pierdut*

LA UMBRA FETELOR ÎN FLOARE

Volumul II

O NOUĂ TRADUCERE
DIN LIMBA FRANCEZĂ DE

CRISTIAN
FULAȘ

CARTIER

Cuprins

Despre autor	7
Despre traducător	11
Partea I. Acasă la doamna Swann	15
Partea a II-a. Nume de locuri: locuri	285

LBRIS

We know
books

PARTEA I

Acasă la doamna Swann

Când pentru prima dată s-a pus problema de a-l invita pe dl de Norpois la cină, mama și-a exprimat regretul că profesorul Cottard era plecat în călătorie și ea însăși încetase cu totul să-l frecventeze pe Swann, știind că, fără-ndoială, și unul, și celălalt ar fi fost interesați pentru fostul ambasador, iar tata i-a răspuns că un oaspete atât de eminent, un savant ilustru asemenea lui Cottard nu putea niciodată să dea rău la o cină, în timp ce Swann, cu ostentația sa, cu obiceiul de a epata cu toate cunoștințele sale, fie ele cât de neînsemnate, era un lăudăros vulgar pe care marchizul de Norpois l-ar fi concediat ca fiind un personaj, după expresia lui, „infect”. Or, acest răspuns al tatălui meu necesită câteva explicații în măsura în care câțiva dintre noi ne amintim, poate, un Cottard destul de mediocru și un Swann care împingea modestia și discreția în materie de relații sociale până la un tact extrem. Dar, în cazul lui, se întâmplase ca „tânărului Swann” și dlui Swann din Jockey Club, vechiul prieten al părinților mei, să li se alăture o nouă personalitate (care nu avea să fie ultima), aceea de soț al Odettei. Adaptând umilelor ambiții ale acelei femei instinctul, dorința și perseverența de care întotdeauna dăduse dovadă, se străduise să-și construiască, mult sub cea veche, o poziție socială nouă și potrivită tovarășei de viață cu care avea să o împartă. Or, în această poziție se dovedea a fi un alt om. De vreme ce (continuând să-și frecventeze singur prietenii personali, cărora nu voia să le-o impună pe Odette când aceștia nu-i cereau cu tot dinadinsul să le-o prezinte) el începea o a doua viață în comun cu soția sa, o viață trăită

într-un mediu social cu totul nou, ar fi fost de înțeles dacă, pentru a evalua rangul acestora și, în consecință, stima de sine pe care o putea obține din a-i primi în casa lui, și-ar fi luat ca reper nu oamenii cei mai strălucitori în societatea cărora se învârtea înainte de căsătorie, ci relațiile anterioare ale Odettei. Chiar și știind însă că voia să-și facă relații printre umili funcționari și femei de-o reputație îndoielnică, umplutura balurilor ministeriale, încă era uimitor să-l auzi spunând, pe el, care altădată și chiar în acele zile disimula cu atâta grație o invitație la Twickenham sau la Palatul Buckingham, proclamând plin de emfază că soția unui subșef de cabinet venise în vizită la dna Swann. Se va spune, poate, că, în realitate, simplitatea lui Swann nu fusese decât o formă mai rafinată a vanității pe care, asemenea anumitor israeliți, fostul prieten al părinților mei o afișase în stadiile succesive prin care trecuse printre ai lui, de la snobismul cel mai naiv și grosolan la cea mai nepoliticoasă până la politetea cea mai fină. Însă principalul motiv, iar acesta se aplică umanității în general, consta în faptul că virtuțile noastre în sine nu sunt calități libere și trecătoare, trăsături disponibile în permanență; ele sfârșesc asociindu-se atât de strâns în spiritul nostru cu ocaziile în prezența cărora ne-am făcut o datorie din a le exercita, încât, dacă ne angajăm într-o acțiune diferită, aceasta ne ia pe nepregătite și nu avem nici cea mai vagă idee că acțiunea respectivă ar putea comporta punerea în aplicare a aceluiași virtuți. Swann cultiva cu grijă aceste noi relații și, amintindu-le plin de mândrie, se comporta asemenea acelor mari artiști modești sau generoși care, dacă la sfârșitul vieții se apucă de gătit sau de grădinărit, se arată în mod naiv încântați de complimentele aduse felurilor de

mâncare sau bordurilor create de ei, lucruri pentru care nu acceptă critici pe care cu ușurință le admit dacă e vorba de capodoperele lor; sau care, dacă-și vând o pânză pe nimica toată, în schimb nu pot pierde câțiva franci la domino fără să se supere peste măsură.

Cât despre profesorul Cottard, îl vom întâlni mult mai încolo la „Patroana” lui, la castelul Raspèliere. Pentru moment ajunge următoarea observație în privința lui: la rigoare, în privința lui Swann, schimbarea poate surprinde, de vreme ce ea se produsese deja și nu era nici măcar bănuită de mine când îl vedeam pe tatăl Gilbertei în Champs-Élysées, unde, de altfel, neadresându-mi cuvântul, nu-și putea etala în fața mea relațiile politice (e adevărat că, și dac-ar fi făcut-o, nu mi-aș fi dat seama imediat de vanitatea lui, căci o părere veche pe care ne-am făcut-o despre o persoană astupă ochii și înfundă urechile; timp de trei ani de zile, mama nu a văzut rujul pe care o nepoată de-a ei și-l aplica pe buze, nu în mai mare măsură decât dacă acesta ar fi fost în întregime dizolvat într-un lichid; până-n ziua când o fărâcă în plus sau altceva a adus în preajmă fenomenul numit suprasaturare; tot fardul, până atunci neobservat, s-a cristalizat, și mama, pusă în fața acestui brusc dezmăț de culori, a declarat ca-n vremile de la Combray că era o rușine și a pus capăt aproape oricărei relații cu nepoata). În privința lui Cottard, din contră, epoca în care l-am urmărit asistând la primele vizite ale lui Swann la Verdurini era deja destul de îndepărtată; or, onorurile, titlurile oficiale vin odată cu vârsta. În al doilea rând, un om poate fi analfabet și poate face calambururi stupide și, în același timp, poate avea un dar pe care nicio cultură generală nu-l poate înlocui, cum ar fi talentul de mare

strateg sau eminent clinician. De fapt, colegii nu-l priveau pe Cottard doar ca pe un practician obscur ce devenise în timp o somitate de nivel european. Cei mai inteligenți dintre tinerii medici declarau – cel puțin timp de câțiva ani, căci modele se schimbă, născându-se ele însele din nevoia de schimbare – că, de s-ar fi îmbolnăvit vreodată, maestrul Cottard era singurul pe mâna căruia și-ar fi încredințat viețile. Nu e nicio îndoială că preferau compania altora mai educați, mai artiști, cu care puteau discuta despre Nietzsche, despre Wagner. La seratele muzicale ale dnei Cottard, serate la care invita lume în speranța că asta avea să-l facă pe soțul ei să devină decanul facultății, colegii și elevii soțului ei, cel despre care facem vorbire aici, în loc să asculte, preferau să joace cărți într-un salon vecin. Dar erau lăudate promptitudinea, profunzimea, siguranța privirii sale, capacitatea de a pune un diagnostic. În al treilea rând, în ceea ce privește impresia generală pe care profesorul Cottard o făcea asupra unui bărbat ca tatăl meu, să ținem cont că acel caracter de care dăm dovadă în a doua parte a vieții nu e întotdeauna, deși adesea se întâmplă să fie, natura noastră originară, dezvoltată sau decolorată, îngroșată sau atenuată; e uneori o natură inversă, un adevărat veșmânt întors pe dos. Cu excepția cercului Verdurinilor, care erau înnebuniți după el, aerul ezitant al lui Cottard, timiditatea și amabilitatea lui excesive îl făcuseră în tinerețe să fie ținta unor nesfârșite bătăi de joc. Ce prieten milos îl sfătuiuse să-și ia acea aparență glacială? Importanța poziției pe care o ocupa l-a făcut să-i fie ușor să și-o însușească. Peste tot, cu excepția Verdurinilor, unde redevenea instinctiv el însuși, devenea rece, tăcut cu metodă, fără echivoc când trebuia să vorbească, neuitând să

spună lucruri neplăcute. A putut proba această nouă atitudine în fața clienților care, necunoscându-l încă, nu puteau face comparații și ar fi fost nespuse de uimiți să afle că nu era aspru de la natură. Mai cu seamă se străduia să-și cultive o mină impasibilă și chiar la spital, când debita unul dintre acele calambururi care făceau pe toată lumea să râdă, de la șeful de clinică și până la cel mai tânăr student, făcea asta întotdeauna fără să miște un mușchi pe fața de altfel de nerecunoscut de când își răsese barba și mustățile.

Să spunem, pentru a încheia, cine era marchizul de Norpois. Fusesse ministru plenipotențiar înaintea războiului și ambasador în 16 mai¹ și, în ciuda acestor lucruri, spre uimirea multora, fusesse însărcinat în repetate rânduri, de atunci, să reprezinte Franța în misiuni extraordinare – fiind chiar controlor al Datoriei în Egipt² unde, grație abilităților sale financiare, adusese țării servicii importante – de către cabinete radicale pe care un simplu burghez reacționar ar fi refuzat să le servească, în ochii aceluiși burghez trecutul, relațiile și opiniile dlui Norpois trebuind să fie foarte suspecte. Însă acești miniștri luminați păreau să-și dea seama de ce limpezime a spiritului dădeau dovadă, prin acceptarea unor asemenea funcții, atunci când era vorba de interesele superioare ale Franței, ridicându-se deasupra politicienilor obișnuiți în așa măsură, încât până și *Journal des Débats* îi numea „oameni de stat”, bucurându-se astfel de avantajele atașate unui nume aristocratic și de interesul pe care îl trezește, ca o lovitură de teatru, o alegere neașteptată. Și știa, de asemenea, că, apelând la dl de Norpois, puteau să se bucure de aceste avantaje fără a avea să se teamă că acesta

1 Dată esențială pentru consolidarea celei de-a Treia Republici, 16 mai 1877.

2 E vorba de datoria Egiptului către Franța și Anglia, contractată pentru construcția Canalului Suez.

avea să le ceară loialitate politică, originea nobilă a acestuia fiind o garanție, nu o amenințare în această privință. Și în această privință, guvernul Republicii nu se înșela. Mai întâi, pentru că un anumit tip de aristocrat, educat încă din copilărie să-și considere numele un avantaj interior pe care nimeni nu i-l putea lua (și a cărui valoare egalii lui sau cei de origine mai nobilă o cunoșteau destul de exact), știe că poate evita, căci nu-l vor ajuta cu nimic, eforturile pe care atâția burghezi – fără niciun rezultat ulterior notabil – le fac pentru a nu profesa decât opinii ortodoxe și pentru a nu frecventa decât oameni care gândesc corect. În schimb, dornică să crească în ochii familiilor princiare sau ducale sub care e imediat situată, această aristocrație știe că nu poate face asta decât adăugând numelui său ceea ce acesta nu conține, ceva ce o va face să prevaleze asupra celor de același rang: influență politică, reputație literară sau artistică, o mare avere. Iar eforturile de care se lipsește în privința inutilului nobil căutat de burghezi, pe prietenia căruia un prinț nu ar da doi bani, le va investi cu generozitate în oameni politici, fie ei și francmasoni, care pot să-i propulseze în ambasadă sau să-i ajute în alegeri, în artiști sau în savanți al căror sprijin ajută la „pătrunderea” în branșa în care aceștia au trece-re, în fine, în toți cei care sunt în măsură să confere o nouă distincție sau pot ajuta la reușita unui mariaj bogat.

În ceea ce-l privea pe dl de Norpois însă, mai cu seamă prima faptul că, într-o lungă carieră diplomatică se lăsase pătruns de acest spirit negativ, rutinier și conservator numit „spirit de guvernare” și care este, de fapt, al tuturor guvernărilor și e în special, sub toate guvernele, spiritul cancelariilor. Căpătase, de-a lungul carierei, aversiunea, teama și disprețul față de

procedeele mai mult sau mai puțin revoluționare și, în orice caz, incorecte care sunt procedeele opozițiilor. Cu excepția câtorva analfabeți – nobili sau din popor – pentru care diferența dintre genuri e literă moartă, ceea ce-i apropie pe oameni nu constă în opinii asemănătoare, ci în apropierea spirituală. Un academician din tagma lui Legouvé, partizan al clasicilor, ar fi aplaudat mai cu plăcere elogiul unui Maxime de Camp sau Mézières pentru Victor Hugo decât elogiul pe care Claudel i-l închină lui Boileau. Un tip comun de naționalism ajunge pentru a-l apropia pe Barrès de alegătorii săi, care, probabil, nu face mare diferență între el și dl Georges Berry, dar nu și de colegii de la Academie, care, împărtășindu-i opiniile politice, nu însă și spiritul, i-ar prefera chiar și adversari ca domnii Ribot și Deschanel, care, la rândul lor, fideli monarhiști, se simt mult mai apropiați de aceștia decât de Maurras și de Léon Daudet, care, la rândul lor, își doresc întoarcerea regelui. Zgârcit cu cuvintele nu doar din obișnuința profesională a prudenței și rezervei, ci și pentru că sunt mai prețioase, oferă mai multe nuanțe după părerea oamenilor ale căror eforturi de a apropia două țări se rezumă, se traduc – într-un discurs, într-un protocol – printr-un simplu adjectiv în aparență banal, dar în care ei văd înfățișată o lume-ntreagă, dl de Norpois trecea drept un om foarte rece în comisia unde stătea alături de tatăl meu și unde toată lumea-l felicita pe acesta din urmă pentru prietenia cu fostul ambasador. Cel mai uimit de această prietenie era însuși tatăl meu. Căci, fiind de obicei prea puțin amabil, în general nu era căutat în afara cercului său de prieteni intimi, lucru pe care-l mărturisea cu sinceritate. Era conștient că în avansurile diplomatului exista un efect al aceluși punct de vedere individual în care fiecare dintre noi ne plasăm pentru a

ne decide simpatiile, punct de vedere din care toate calitățile sau sensibilitatea unei persoane nu ar fi, pentru unii dintre noi pe care-i plictisesc sau agasează, o recomandare atât de bună ca franchețea și buna dispoziție ale altuia, care, în ochii unora, ar putea trece drept gol, frivol și nul. „De Norpois mă invită din nou la cină; e extraordinar; toată lumea la Comisie e stupefiată de asta, căci n-are relații personale cu nimeni altcineva. Sunt sigur că iarăși îmi va povesti lucruri palpitate despre războiul din '70.” Tata știa că, probabil, dl de Norpois fusese singurul care-l avertizase pe împărat cu privire la puterea în creștere și intențiile belicoase ale Prusiei și că Bismarck avea o stimă deosebită pentru inteligența acestuia. Doar cu câteva zile în urmă, la Operă, la gala oferită în cinstea regelui Teodosiu, jurnalele remarcaseră discuția prelungită pe care suveranul o purtase cu dl de Norpois. „Va trebui să aflu dacă această vizită a regelui chiar are vreo importanță”, ne-a spus tata, care era foarte interesat de politica externă. „Știu bine că bătrânul Norpois e foarte închis, dar cu mine se deschide cu mare plăcere.”

Cât despre mama, poate că ambasadorul nu posedă genul de inteligență de care ea se simțea cu adevărat atrasă. Și trebuie să spun că stilul de conversație al dlui Norpois conținea un repertoriu atât de bogat de forme învechite ale limbajului particulare unei profesii, unei clase sociale și unei epoci – o epocă despre care putem spune că, pentru acea profesie, era foarte posibil să nu fi apus –, încât uneori regret că nu am reținut, pur și simplu, replicile pe care l-am auzit spunându-le. Aș fi obținut astfel un efect demodat, în același mod și cu la fel de puțin efort ca acel actor de la Palais-Royal care, întrebând fiind unde-și găsea uimitoarele pălării, răspundea: